

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-45
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК офіційного опонента

Мазура Анатолія Васильовича, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів на дисертацію Зоріної Оксани Григорівни «Правове регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Україна бере активну участь у зовнішньоекономічній діяльності, яка неодмінно супроводжується переміщенням товарів через митний кордон України. Одним із основних та стратегічних напрямів зовнішньоекономічної діяльності є імпорт та експорт ветеринарних препаратів. Відтак важливим напрямом розвитку національної правової системи є приведення митного законодавства щодо ветеринарних препаратів у відповідність до європейських стандартів. Зокрема на вищенаведене указує Глава IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію України з ЄС, а також положення Глави V «Митні питання та сприяння торгівлі» (ст. ст. 75-76). Серед основних міжнародних зобов'язань України передбачено вдосконалення механізму державного регулювання виробництва та обігу ветеринарних препаратів, запровадження еквівалентної європейській системи контролю за якістю та безпечністю ветеринарних препаратів при їх ввезенні на митну територію України. Однак, ефективна реалізація цього завдання держави можлива лише за умови якісного удосконалення законодавства з питань переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України.

Актуальність дисертації підтверджують статистичні данні: у період 2019-2021 рр. на ветеринарному ринку України спостерігалось невинне зростання незареєстрованих, фальсифікованих і контрабандних ветеринарних препаратів. Наприклад, у 2021 році частка незареєстрованих ветеринарних препаратів склала не менше 70 % від загальної кількості зареєстрованих в Україні. Окрім того, зберігалася тенденція зростання відсотку таких препаратів у 2022-2023 рр. Така ситуація негативно впливає на здоров'я тварин і людей, навколишнє середовище, продовольчу та митну безпеку держави.

У березні 2023 року була оновлена редакція Закону України «Про ветеринарну медицину». Однак невирішеними залишаються деякі проблеми правового регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон. Зокрема, низька ефективність державного впливу на ввезення ветеринарних препаратів, які належать до засобів захисту здоров'я тварин. Як результат залишаються невеликими обсяги експорту таких вітчизняних ветеринарних препаратів, відсутній механізм звітності щодо застосування незареєстрованих ветеринарних лікарських засобів на митній території України (із метою запобігання їх використання з комерційною метою), відсутній єдиний механізм контролю за залишками використання антибіотиків у ветеринарії з боку уповноважених державних органів при їх переміщенні через митний кордон та відсутня адміністративна відповідальність у цьому випадку; існує низка порушень митних правил у випадку ввезення ветеринарних препаратів громадянами та ін. Вищезазначене підкреслює актуальність роботи та її наукову новизну й практичне значення.

Науково-теоретичною основою дисертації стали праці таких вітчизняних учених як-от В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, Є. В. Додін, О. О. Дмитрик, О. М. Дорошева, Ю. М. Дьомін, С. В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, І. М. Резнік, О. С. Крушук Н. О. Коваль, К. Р. Ільченко, І. В. Тулянцева, О. С. Ангеловська, Д. С. Цаліна, В.В. Прокопенко, В.М. Шевченко, Б. А. Кормич,

М. П. Кучерявенко, А. В. Мазур, Ю.Д. Кунєв, В. Я. Настюк, Д. В. Приймаченко, С. Г. Стеценко, С. С. Терещенко, С. А. Федчишин, В. В. Ченцов, О.М. Шевчук, М. Г. Шульга та ін. Разом з тим, у науці митного права не приділялося належної уваги комплексному дослідженню правового регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України. Зазначене також свідчить про актуальність і наукову новизну обраної для дослідження проблематики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, висновки та пропозиції, викладені дисертанткою в дисертаційному дослідженні, становлять певний внесок у розвиток науки митного права, можуть використовуватися у правозастосовній діяльності та під час удосконалення митного законодавства України.

Оцінка змісту дисертації. Вдалою та обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка наукової праці. Авторкою повно та всебічно розкрито предмет дослідження. Структура дисертації є логічно обґрунтованою та відповідає поставленим завданням, об'єкту і предмету дослідження. Основний зміст роботи викладений відповідно до встановлених вимог до оформлення дисертації.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дисертації та публікації.

На схвалення заслуговують більшість наукової новизни, що виносяться на захист. Слушними також стосується обґрунтування авторкою позицій. Зокрема, найбільш суттєвими науковими положеннями у поданій дисертації, на наше переконання, є наступні:

встановлено фактори, якими обумовлюється виокремлення ветеринарних препаратів як окремого специфічного предмету митних правовідносин, в структурі яких виділено такі категорії як суб'єкти, об'єкти, суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників цих митних правовідносин;

визначено специфіку адміністративно-правового статусу суб'єктів, які беруть участь у переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон шляхом з'ясування їх місця й ролі, розмежування їх повноважень, на підставі чого запропоновано організаційно-правові форми діяльності таких суб'єктів;

наукові підходи щодо виокремлення елементів заходів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон, до яких віднесено: мито, митна вартість, країна походження товарів, українська класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності;

теоретичні положення щодо з'ясування правових ознак ветеринарних препаратів як категорії митно-правових відносин залежно від таких критеріїв, як: (залежно від їх різновидів; від наявності чи відсутності державно-владних повноважень у суб'єктів, які беруть участь у переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон; за їх митним статусом; за оригінальністю форми їх випуску; за дотриманням законодавства щодо права інтелектуальної власності; за кодом ветеринарних препаратів в Українській класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності);

здійснено аналіз нормативно-правових актів, які впорядковують переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон залежно від змісту правових приписів (загальні та спеціальні); специфіки застосування правових приписів у цій сфері щодо: митних режимів, митних процедур, заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання, адміністративної відповідальності за порушення митних правил, форм міжнародного співробітництва; залежно від митного статусу ветеринарних препаратів та належності зафіксованих правових норм законодавства (митні, митно-адміністративні, комплексні), за рівнем юридичної сили (на законодавчому рівні (Конвенції та договори про митне співробітництво та взаємну допомогу, а також закони (кодифіковані, некодифіковані, загальні та спеціальні), а також проаналізовано підзаконні

нормативно-правові акти з питань переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон;

виокремлено перелік основних заходів нетарифного регулювання при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон, а саме: ліцензування імпорту, експорту ветеринарних препаратів; заборона ввезення громадянам окремих ветеринарних препаратів; сертифікація ветеринарних препаратів при їх імпорті та експорті; дозволи державних органів та проведення заходів офіційного контролю; державна реєстрація ветеринарних препаратів, вимоги до їх упаковки та маркування тощо;

запропоновано заходи нетарифного регулювання при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон за їх напрямком розподілити на групи: імпорт ветеринарних препаратів, експорт ветеринарних препаратів, а також транзит ветеринарних препаратів;

визначено наукові підходи до визначення підстав та змісту адміністративної відповідальності за порушення митних правил при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон, що дозволило встановити ознаки відповідних складів адміністративних проступків, здійснити їх характеристику, з'ясувати їх особливості його елементів залежно від об'єкту; суб'єкту; об'єктивної та суб'єктивної сторони;

запропоновано до форм міжнародного співробітництва при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон віднести: участь та укладання у двосторонніх та багатосторонніх договорах, виконання зобов'язань існуючих міжнародних договорів; членство як міжнародних митних організаціях та інших міжнародних організаціях у цій сфері; дотримання загальноприйнятих принципів, норм і стандартів міжнародного митного права з питань транскордонного переміщення ветеринарних препаратів;

обґрунтування напрямів удосконалення переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон в контексті інтеграції України до ЄС, проблем

правозастосування, із використанням позитивного зарубіжного досвіду таких країн як Німеччини, Канади, Великобританії та ін. із аргументуванням можливості й доцільності його використання в Україні.

Завдання, які були поставлені здобувачкою у дисертації, виконано у повному обсязі. Це дозволило досягти визначеної мети дисертаційного дослідження. Дисертація складається зі змісту, вступу, трьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків до них, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі **«Теоретико-правова характеристика порядку переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України»**, який містить чотири підрозділи, присвячені дослідженню наукових підходів з питань переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон, розкриттю статусу ветеринарних препаратів як категорії митного права, з'ясуванню сутності основних категорій митного права щодо ветеринарних препаратів, аналізу та характеристиці принципів переміщення досліджуваного товару (с. 18-56). Визначено що переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України слід розглядати як окремий інститут митного права, його є міжгалузевий характер, який включає норми митного, адміністративного, податкового, аграрного, фармацевтичного, кримінального, цивільного, господарського та міжнародного права (с.72-73). Підтримано науковий підхід, що ознаками поняття «переміщення через митний кордон України» є: дії особи, які пов'язані або із ввезенням в Україну, або з вивезенням за межі території України, або з транзитом територією України; обов'язковість перетину митного кордону України; обов'язковість застосування визначених законом засобів та способів переміщення; об'єктом митно-правового регулювання виступають товари та транспортні засоби. Запропоновано власні юридичні конструкції «правове регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України», «принципи переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України» виділено їх складові та охарактеризовано їх зміст. Встановлено, що переміщення товарів через митний

кордон держави базується на основних принципах, якими керується митні органи однак систематизація яких у МК України відсутня.

У другому розділі **«Організаційно-правовий механізм переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України»**, який містить п'ять підрозділів, охарактеризовано адміністративно-правовий статус суб'єктів, які беруть участь у такому переміщенні та їх компетенцію, розкрито форми та методи митного контролю та митного оформлення, застосування заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання, підходи до їх класифікації, підстави адміністративної відповідальності за порушення митних правил у цій сфері (с. 75-134). З'ясовано, основні елементами адміністративно-правового статусу суб'єктів, які беруть участь у переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон (с.76). Охарактеризовано повноваження суб'єктів, які беруть участь із державно-владними повноваженнями у переміщенні ветеринарних препаратів вказано їх перелік, деталізовані їх повноваження. Встановлено, що роль кожного із суб'єктів, які беруть участь у переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон України різна, деякі із суб'єктів беруть опосередковану участь у переміщенні цієї категорії товару, деякі – безпосередню, але митні органи є постійними учасниками таких правовідносин.

Розвинуто та додатково обґрунтовано здобувачкою у цьому розділі дисертації форми та методи організації процедур митного контролю при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон, розкрито їх поняття, визначено дискусійні підходи до категорій «процедури», «митні процедури», «митний режим», «митні формальності», «заходи митного контролю»; виділено групи форм митного контролю ветеринарних препаратів як документальні так й фактичні, охарактеризовано їх особливості. Встановлено, що митне оформлення поряд із митним контролем дозволяє встановити та підтвердити законність переміщення товарів через кордон фізичними та юридичними особами. З'ясовано, що декларування ветеринарних препаратів здійснюється є обов'язковим з

використанням митної декларації. Визначено, що ветеринарні препарати декларантом можуть бути поміщені тільки в усі митні режими, які передбачені у ст.70 МК України, заборонено поміщати такі товари в режим реекспорту.

Застосовуючи порівняльно-правовий та системно-структурний методи, проведено аналіз категорій «адміністративна відповідальність», «адміністративна відповідальність за порушення митних правил», «митне правопорушення», «порушення митних правил», «митні правила» та ін. Автором виділено ознаки митного правопорушення ветеринарних препаратів при переміщенні їх через митний кордон. Наведено приклади порушення митних правил у цій сфері та доведено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон пов'язана зі значною кількістю порушень митних правил, як громадянами так і юридичними особами. Зокрема, з'ясовано що способами вчинення таких митних правопорушень щодо ветеринарних препаратів юридичними особами – у більшості випадків – це нез'явлення в товаросупровідних документах точних відомостей щодо коду ветеринарних препаратів згідно з УКТ ЗЕД, ваги, кількості, недостовірні ветеринарні документи, а громадяни у разі порушення митних правил (у більшості випадків) пробують незаконно ввести ветеринарні лікарські засоби через «зелений коридор».

Наступний розділ **«Міжнародне співробітництво та напрямки удосконалення законодавства, що регламентує переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України»** містить три підрозділи (с.139-172). З'ясовано, що належне та ефективне міжнародне співробітництво при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон здійснюється в певних формах, способах та здійснюватися повинно на чітких правових підставах. Визначено, що міжнародне співробітництво при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон є одним з різновидів міжнародного співробітництва у сфері державної митної справи, наведено його форми. Проведено аналіз основних

міжнародних документів, які визначають важливий вплив на переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон. Охарактеризовано Угоди про співробітництво в галузі ветеринарної медицини, у яких висвітлені питання пов'язані із ввезенням чи вивезенням ветеринарних препаратів або їх транзитом із такими державами як Словацькою Республікою, Чеською Республікою, Федеративною Республікою Німеччина та ін. Запропоновано зміст категорії міжнародне співробітництво при переміщенні ветеринарних препаратів через митний кордон України (с.141).

Досліджено досвід правового регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон таких країн як Німеччини, Канади, Ісландії, Італії, Великобританії, Хорватії, Румунії, Аргентини, Бразилії та ін. З'ясовано, що у більшості країн для імпорту ветеринарних препаратів потрібний спеціальний дозвіл на імпорт таких засобів. Встановлено, що здійснення процедур митного контролю після митного оформлення ветеринарних лікарських засобів в різних країнах світу мають свої особливості за методологічними, інституційними й організаційними ознаками. Встановлено, що у більшості зарубіжних країн функціонують окремі державні органи, яким підконтрольні ветеринарні лікарські засоби, однак підпорядковані вони різним міністерствам.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена робота є одним із перших у науці адміністративно та митного права комплексним дослідженням, присвяченим виявленню особливостей переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України в межах його правового регулювання і встановлення напрямів його удосконалення із врахуванням зарубіжного досвіду, зокрема, окремих країн ЄС. У результатів дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, що відрізняються науковою новизною і мають важливе теоретичне та практичне значення.

Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків та рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушенні раніше недостатньо розроблені наукові та

практичні завдання, розв'язанням яких дозволило здобувачці отримати якісні результати теоретико-прикладного характеру.

Наукове та практичне значення представленої дисертації є те, що результати роботи можуть бути використані у: *науково-дослідницькій діяльності* – для більш активного розвитку науки митного права як підґрунтя для подальшого наукового вирішення правових проблем з питань переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон (акт впровадження у навчальний процес та науково-дослідну діяльність Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 04.09.2023 року); *правотворчості* – в діяльності компетентних органів при реформуванні митного законодавства, зокрема, при підготовці змін чи доповнень до МК України, до інших законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів у цій сфері; *правозастосуванні* – з метою вдосконалення правоохоронними й органами державної влади, митними органами практики використання законодавства з питань переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон (акт впровадження у практичну діяльність Харківської митниці як відокремленого підрозділу Державної митної служби України від 07.09.2023 року; акт впровадження у практичну діяльність Головного управління ДПС у Харківській області від 05.09.2023 року); *навчальному процесі* – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, текстів лекцій і методичних рекомендацій з навчальних курсів «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Митне право» та «Основи митного права», у процесі їх викладання, а також при розробленні нових навчальних програм спецкурсів/навчальних дисциплін з досліджуваної тематики у Національному юридичного університету імені Ярослава Мудрого (акт впровадження у навчальний процес та науково-дослідну діяльність Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 04.09.2023 року); *правовиховній діяльності* – для підвищення рівня правової культури населення,

професіоналізму працівників правоохоронних органів, органів державної влади, митних органів, їх посадових осіб.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертаційного дослідження порушення вимог академічної доброчесності не виявлено. У тексті дисертації здобувачем повно викладено зміст власних досліджень, а під час використання в роботі наукових результатів, ідей, думок і матеріалів інших авторів, положень чинного законодавства, здійснено посилання на такі роботи.

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні положення й результати дисертації викладено у восьми наукових працях, з яких 4 наукових статей, із них 3 опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 публікація – у зарубіжному науковому виданнях, а також у 4 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Зауваження щодо форми та змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження містить низку положень, які відображають спірні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що спонукає до дискусії з їх приводу, а саме:

1. Схвальної оцінки заслуговує спроба автора розкрити «систему управління ризиками», яка застосовується під час митного контролю ветеринарних препаратів (с. 107-111) так як концепція «управління ризиками» адаптована Всесвітньою митною організацією, а у Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур проголошено, що система аналізу ризиків відноситься до сучасних методів роботи митних органів. При цьому, дисертанткою не конкретизовано, які саме підстави здійснення контролю із застосуванням системи управління ризиками під час митного контролю ветеринарних препаратів передбачені митним законодавством. У зв'язку із цим постає необхідність у додаткових пояснень здобувачки стосовно свого бачення із цього питання.

2. У дисертації на (с. 103-106) дисертантка правильно акцентує увагу процедурах здійснення митними органами заходів офіційного контролю у формі попереднього документального контролю, з використанням механізму “єдиного вікна”..... (с.104-106), однак при цьому, авторка обходить своєю увагою механізм взаємодії митних органів із Держпродспоживслужбою та з іншими державними органами щодо досліджуваних препаратів. У цьому контексті доцільно б було дізнатись думку авторки із цієї проблематики та шляхи його удосконалення .

3. Потребує свого уточнення позиція дисертантки щодо пропозицій «розробити механізм застосування «ідентифікаційного номера» зареєстрованим ветеринарним лікарським засобам» (с. 172), «передбачити митний режим для ввезення незареєстрованих ветеринарних лікарських засобів юридичними особами» (с. 173), і щодо такого окремого напрямку удосконалення законодавства з досліджуваних питань як пропозиція із розроблення проекту спеціального Закону України «Про ветеринарні препарати», який би регламентував імпорт, експорт таких препаратів, процедури їх реєстрації, порядок видачі дозволів на імпорт (с.168).

4. Здійснюючи детальний аналіз у підрозділі 1.2 стану наукових підходів із проблем переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України та ознайомившись із переліком використаних джерел (яких дисертанткою якісно проаналізовано 260 найменувань) однак здобувачка використала в дисертації в основному роботи вітчизняних науковців, в той час як інститут переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон є предметом наукового аналізу багатьох зарубіжних дослідників, враховуючи його важливість, міжгалузевий та міжнародний характер. Дисертацію тільки б прикрасили праці вчених зарубіжних країн, в яких розкрито європейські традиції митного права, а також публікації представників юридичних наукових шкіл Західної Європи, США, Канади та ін.

Разом із тим, висловлені зауваження насамперед характеризують складність проблеми, що досліджується, вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Зоріної Оксани Григорівни на тему «Правове регулювання переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання правового регулювання процесу переміщення ветеринарних препаратів через митний кордон України, є актуальною і такою, що має теоретичну й практичну значущість. Дисертаційне дослідження відповідає заявленій науковій спеціальності та вимогам до оформлення, які висуваються у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Зоріна Оксана Григорівни заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного та приватного права

Університету митної справи та фінансів

А. В. Мазур

Підпис Мазура А.В. засвідчую
Начальник відділу кадрів

О.І. Трокоп'єва